

ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในยุค COVID 19
LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS IN THE ERA
OF COVID 19

¹อำนวยการ ตามงาม และ ²จุฬาพรณภรณ์ ธนะแพทย์

¹Amnuai Tamngam and ²Chulapunporn Thanaphaet

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahaculalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹amnuaitamngam@gmail.com

Received July 10, 2022; Revised November 2, 2022; Accepted December 1, 2022

บทคัดย่อ

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกลไกหลักที่สำคัญต่อความสำเร็จในการแก้ปัญหา และเป็นปัจจัยด้านบุคคลที่มีความสำคัญในการสร้างประสิทธิผลขององค์กรทางการศึกษา ดังนั้นการแสวงหาผู้บริหารที่มีความพร้อมทางด้านวุฒิภาวะ คุณลักษณะ ศักยภาพ ความรู้ความสามารถทางด้านศาสตร์และศิลป์ในการบริหารงาน รวมทั้งมีภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลจึงมีความจำเป็นประการหนึ่ง นอกจากนี้การสร้างภาวะผู้นำของผู้บริหารที่มีอยู่เดิมให้สามารถปรับปรุงปรับตนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง ยึดถือจริยธรรมและความชอบธรรมเป็นที่ตั้ง ดังนั้นการศึกษาถึงแนวคิดและทฤษฎีต่างๆเกี่ยวกับลักษณะของภาวะผู้นำจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นและเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งสำหรับผู้บริหารงานขององค์กรจะต้องนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ โดยเฉพาะในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำ กล้าตัดสินใจ เป็นผู้ดำเนินการบริหารจัดการสถานศึกษาให้ผ่านพ้นวิกฤตนี้ไปได้ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมุ่งเน้นการใช้สื่อการ

¹นิสิต, หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

² อาจารย์ ดร.,หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

สอนที่ทันสมัย เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา โดยนำเทคโนโลยีมาช่วยควบคู่กับการปฏิบัติจริง เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ครบถ้วน เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำ, ผู้บริหารสถานศึกษา, โควิด 19

Abstract

School administrators are the main mechanism that is important to the success of problem solving and is an important human factor in building the effectiveness of an educational organization. Therefore, the search for executives who are ready in terms of maturity, characteristics, potential, knowledge and skills in the science and art of management, as well as having effective leadership is one of the imperatives. In addition, building leadership of existing executives to be able to adjust themselves in accordance with changes in ethics and legitimacy. Therefore, the study of concepts and theories on the nature of leadership is a necessary and critical factor for school administration which must be applied to suit the situation, especially in the epidemic situation of the Corona virus. School administrators need to have leadership, decision-making, and leadership in managing schools to overcome this crisis. School administrators must focus on using modern teaching materials so that students can learn anywhere and anytime by using technology in conjunction with real practice to help learners learn to complete the learning process for maximum benefit to learners.

Keywords : Leadership, School Administrators, COVID 19

บทนำ

การศึกษาในปัจจุบันมีความสำคัญอย่างมากในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ จะเห็นได้จากการปฏิรูปการศึกษา อีกทั้งหาแนวทางการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีคุณภาพเท่าเทียมกับนานาชาติ ซึ่งการศึกษาไทยได้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เพื่อต้องการให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีทักษะชีวิต ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

มาตรา 6 ได้กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไป เพื่อการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (ราชกิจจานุเบกษา, 2542: 3) นอกจากนี้แล้วในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต้องมุ่งพัฒนาการศึกษาทุกระดับ ทุกประเภท โดยให้ความสำคัญกับคุณภาพของคนทุกคน ซึ่งจะได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพที่เท่าเทียมกัน ดังจะเห็นจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ให้ความสำคัญต่อการศึกษาที่มีคุณภาพเพื่อพัฒนาศักยภาพของคนไทย โดยได้บัญญัติไว้ในมาตรา 49 กล่าวว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” (ราชกิจจานุเบกษา, 2550: 15) และมาตรา 80(3) “พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับ และทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคม จัดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติ กฎหมายเพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติ จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมและยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” (ราชกิจจานุเบกษา, 2550: 23-24) ดังนั้น รัฐบาลจึงต้องจัดการศึกษาให้กับเด็กในวัยเรียนให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ

ในสถานการณ์ปัจจุบัน การระบาดทั่วไปของไวรัสโคโรนา พ.ศ. 2562-2563 เป็นการระบาดทั่วโลกที่กำลังดำเนินไปของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โดยมีสาเหตุมาจากไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ เริ่มต้นขึ้นในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 โดยพบครั้งแรกในนครอู่ฮั่น เมืองหลวงของมณฑลหูเป่ย์ ประเทศจีน องค์การอนามัยโลกได้ประกาศให้การระบาดนี้เป็นภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขระหว่างประเทศ ในวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2563 และประกาศให้เป็นโรคระบาดทั่วไปในวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2563 การระบาดครั้งนี้ยังก่อให้เกิดอุบัติเหตุ ประกอบด้วย ความไม่มั่นคงทางสังคม และเศรษฐกิจ รวมไปถึงการบริหารจัดการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สิ่งที่เราากำลังเผชิญกันอยู่ในทุกวันนี้เป็นสถานการณ์ที่เรียกได้ว่าเข้าขั้นวิกฤตและเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในประเทศอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน สิ่งเหล่านี้เป็นสัญญาณที่ทำให้เราต้องตั้งรับ ปรับตัวหาวิธีที่จะรับมือกับสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งไม่เพียงแต่ประเทศไทยเท่านั้นที่ประสบปัญหาดังกล่าวดูเหมือนว่าทั่วโลกก็กำลังประสบชะตากรรมเดียวกันเพียงแต่อาจจะมากน้อยต่างกัน ผู้บริหารจึงต้องมีการบริหารจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความปกติใหม่โดยมีแนวทางในการบริหาร ได้แก่ การเตรียมความพร้อมในการเรียนการสอนออนไลน์ด้านอุปกรณ์และเทคโนโลยี การออกแบบหลักสูตรโดยคำนึงถึงความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคน การบริหารจัดการโรงเรียนและครูให้ประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ มีการหารือและวางแผนร่วมกันของบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกภาคส่วน ตั้งแต่ผู้กำหนด

นโยบาย ผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรทางศึกษา ผู้ประกอบการในภาคธุรกิจและภาคประชาชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง รวมถึงการเตรียมความพร้อมทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจของครูและนักเรียน (พัชรภรณ์ ดวงชื่น, 2563)

ภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ที่ไม่มีใครเคยประสบมาก่อน จึงจำเป็นต้องวางแนวทางการจัดการเรียนการสอนภายใต้สถานการณ์วิกฤตโควิด-19 ในทุกระดับชั้นสังคมและทุกประเภท ทั้งการศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา การศึกษาเอกชน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาสำหรับผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส รวมทั้งการเตรียมความพร้อมทักษะที่สำคัญในช่วงปิดเทอมให้แก่ผู้เรียน คือ ภาษาอังกฤษ และเทคโนโลยีดิจิทัล มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อที่จะสื่อสารกับนักเรียน โรงเรียนจะต้องเปลี่ยนกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นที่บ้าน เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงห้องเรียนจากโรงเรียนไปเป็นบ้าน สิ่งที่สำคัญคือผู้ปกครองต้องช่วยนักเรียนตั้งนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องสำรวจความพร้อมทั้งโรงเรียน ผู้ปกครองและคุณครูเพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับแนวนโยบายของภาครัฐ

ความหมายของภาวะผู้นำ

นิทัศน์ ศิริโชติรัตน์ (2559: 225) ได้ให้ความหมายว่า ความสามารถในการโน้มนำ หรือชักจูงกลุ่มไปสู่การบรรลุเป้าประสงค์

กันยา สรพกิจโกศล (2558: 17) ได้ให้ความหมายว่า เป็นคุณลักษณะ และความสามารถ พฤติกรรม หรือกระบวนการของบุคคล ในการมีอิทธิพลหรือจูงใจกลุ่มบุคคล ให้เกิดความร่วมมือ สามารถปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ให้บรรลุตามเป้าหมายร่วมกันได้

เกรียงศักดิ์ วงศ์รัตน์ (2557: 20) ได้ให้ความหมายว่า ความสามารถของบุคคลที่ใช้อิทธิพลในการโน้มน้าวจูงใจของผู้นำกับผู้ตาม หรือกับบุคคล หรือกลุ่มคน ได้ปฏิบัติตามความคิดเห็นและความต้องการของตนด้วยความเต็มใจ พร้อมทั้งจะให้ความร่วมมือ ในการที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ต้องการ

ทวีภรณ์ วรชิน (2559: 62) ได้ให้ความหมายว่า เป็นความสามารถของบุคคลในการใช้อิทธิพลอำนาจ และสามารถจูงใจให้บุคคล หรือกลุ่มปฏิบัติตามความคิดเห็นและความต้องการของตนด้วยความเต็มใจที่จะให้ความร่วมมือเพื่อจะนำไปสู่ความสำเร็จบรรลุเป้าหมายของกลุ่มหรือองค์การตามที่กำหนดไว้

จากการศึกษา ความหมายของภาวะผู้นำที่นักวิชาการกล่าวข้างต้น กล่าวได้ว่า มีการให้ความหมายคำนิยามภาวะผู้นำที่คล้ายคลึงและแตกต่างกันไป จึงอาจจะทำการสรุปได้ 2

ลักษณะคือ 1) ภาวะผู้นำเป็นคุณลักษณะ พฤติกรรมที่แสดงถึง ความสามารถของการนำของผู้นำ และ 2) ภาวะผู้นำ จะหมายถึง กระบวนการนำ (Leading Process) ของผู้นำซึ่งจะมีจุดเน้นของภาวะผู้นำไปที่กระบวนการนำ (Leading Process) ของผู้บริหารสถานศึกษาผ่านการบริหารงานประจำในสถานศึกษา

ความสำคัญของภาวะผู้นำ

กัมพล ธิติกร (2551: 10) กล่าวว่า ผู้นำหรือภาวะผู้นำมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับกลุ่มหรือองค์การ เนื่องจากกลุ่มหรือองค์การจะดำเนินกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายได้นั้นจำเป็นต้องอาศัยความรู้ความสามารถของผู้นำหรือภาวะผู้นำของผู้นำในการที่จะนำพาสมาชิกภาพในกลุ่มร่วมปฏิบัติงานอย่างมุ่งมั่นให้บรรลุตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กลุ่มได้ร่วมกันวางไว้

ภารดี อนันต์นาวิ (2551: 77-78) ได้กล่าวถึงความสำคัญของภาวะผู้นำ ไว้ดังนี้

1. เป็นส่วนที่ดึงดูดความรู้ความสามารถต่างๆ ในตัวผู้บริหารออกมาใช้ กล่าวขยายความ คือ แม้ผู้บริหารที่มีความรู้และประสบการณ์ต่างๆ ในเรื่องงานมากมายเพียงใดก็ตามแต่ถ้าขาดภาวะผู้นำแล้วความรู้ความสามารถดังกล่าวมักจะไม่ได้ถูกนำออกมาใช้หรือไม่มีโอกาสใช้อย่างเต็มที่ เพราะไม่สามารถกระตุ้นหรือชักจูงให้ผู้อื่นให้คล้อยตาม และปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

2. ช่วยประสานความขัดแย้งต่างๆ ภายในหน่วยงาน หน่วยงานประกอบด้วย บุคคลจำนวนหนึ่งมารวมกัน ซึ่งจะมากหรือน้อยแล้วแต่ขนาดของหน่วยงาน บุคคลเหล่านี้มีความแตกต่างกันในหลายๆ เรื่อง เช่น การศึกษา ประสบการณ์ ความเชื่อ ฯลฯ การที่บุคคลที่มีความแตกต่างในเรื่องดังกล่าวมาอยู่รวมกันในองค์การหนึ่งมักจะหลีกเลี่ยงไม่พ้นคือความขัดแย้ง แต่ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งในรูปใด ถ้าผู้บริหารในหน่วยงานมีภาวะผู้นำที่มีคนยอมรับนับถือแล้วก็จะสามารถประสานหรือช่วยบรรเทาความขัดแย้งระหว่างบุคคลในหน่วยงานได้ โดยการชักจูงประนีประนอม หรือประสานประโยชน์เพื่อให้บุคคลต่างๆ ในหน่วยงานมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและร่วมกันฟันฝ่าอุปสรรคเพื่อให้หน่วยงานมีความเจริญก้าวหน้า กล่าวโดยสรุปก็คือ ภาวะผู้นำช่วยผูกมัด เชื่อมโยงให้สมาชิกของหน่วยงานมีเอกภาพนั่นเอง

3. ช่วยโน้มน้าวชักจูงให้บุคลากรทุ่มเทความรู้ความสามารถให้แก่องค์การ และองค์การจะต้องมีปัจจัยเอื้ออำนวยหลายอย่างเพื่อที่จะทำให้สมาชิกตั้งใจและทุ่มเททำงานให้ เช่น บุคคลได้ทำงานตรงตามความถนัดและความสามารถ ผู้บังคับบัญชาต้องรู้จักรับฟังความคิดเห็น การประเมินการปฏิบัติงานก็ต้องมีความยุติธรรม และสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ขาดเสียมิได้ก็คือผู้บริหารขององค์การจะมีภาวะผู้นำในตัวผู้บริหารจะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความยอมรับ เกิดความศรัทธาและ

ความเชื่อมั่นว่าผู้บริหารไม่เพียงแต่นำองค์การให้อยู่รอดเท่านั้น แต่จะนำความเจริญก้าวหน้า ความภาคภูมิใจ เกียรติยศ ชื่อเสียง และความสำเร็จมาสู่องค์การด้วย

4. เป็นหลักยึดให้แก่บุคลากรเมื่อหน่วยงานต้องเผชิญกับสภาวะคับขันหรือภาวะที่อาจกระทบถึงความอยู่รอด ภาวะผู้นำของผู้บริหารจะยิ่งทวีความสำคัญมากขึ้นเพราะในสภาพ เช่นนั้น ผู้บริหารจะต้องเพิ่มความระมัดระวัง ความรอบคอบ ความเข้มแข็ง และกล้าตัดสินใจที่จะเปลี่ยนแปลงสภาพต่างๆ ภายในหน่วยงานที่ขาดประสิทธิภาพ เพื่อให้หน่วยงานรอดพ้นจากสภาวะคับขันดังกล่าว

วรรณวิชา ไชยลาแสง (2551: 15) กล่าวว่า ภาวะผู้นำมีความสำคัญและมีความจำเป็นสำหรับผู้บริหารทุกระดับซึ่งจะต้องปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นโดยเพื่อนร่วมงานมีความเต็มใจพึงพอใจในขณะเดียวกันก็ได้ผลงานที่มีความถูกต้อง ในสถานศึกษาประถมศึกษาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญและนำความสำเร็จ ความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมาสู่สถานศึกษา

สัมฤทธิ์ กางเพ็ง และประยุทธ ชูสอน (2557: 1) กล่าวว่า ภาวะผู้นำเป็นความสามารถในการนำซึ่งเป็นสิ่งสำคัญยิ่งสำหรับความสำเร็จของผู้นำ ภาวะผู้นำได้รับความสนใจ และมีการศึกษามาเป็นเวลานานแล้วเพื่อให้รู้ว่าอะไรเป็นองค์ประกอบที่จะช่วยให้ผู้นำมีความสามารถในการนำหรือมีภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผล ซึ่งได้ศึกษาตั้งแต่คุณลักษณะของผู้นำ อำนาจของผู้นำ พฤติกรรมของผู้นำแบบต่างๆ

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำมีความสำคัญ และมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้บริหารทุกระดับในการบริหาร ผู้บริหารทางการศึกษา หรือผู้บริหารสถานศึกษา ที่ประสบความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาในยุคของการแข่งขันจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้นำต้องมีคุณลักษณะที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รับฟังความคิดเห็น เป็นผู้นำทางการเปลี่ยนแปลงพัฒนาบุคลากรและพัฒนาตนเองเพื่อให้องค์กรบรรลุเป้าหมาย

คุณลักษณะของภาวะผู้นำ

เนตร์พัฒนา ยาวีราช (2552: 113) กล่าวว่า คุณลักษณะของผู้นำ ประกอบด้วย

1. ด้านมีแรงขับสูง หมายถึง ผู้นำที่มีความพยายามสูงในการทำให้งานบรรลุความสำเร็จสูงสุด มีความกระตือรือร้น พยายามทำงานให้สำเร็จแม้ว่าจะมีอุปสรรค มีความคิด มีแรงขับต้องการประสบความสำเร็จ

2. ด้านมีแรงจูงใจสูง หมายถึง ผู้นำที่สามารถควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์อันเกิดจากความต้องการพลังกดดัน หรือความปรารถนาที่จะพยายามดิ้นรนเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ซึ่งอาจจะเกิดมาตามธรรมชาติหรือจากการเรียนรู้ก็ได้

3. ด้านมีความซื่อสัตย์ หมายถึง ผู้นำที่แสดงถึงลักษณะของคุณธรรมในแง่บวก เช่น บุรณภาพ ความจริงใจ ความตรงไปตรงมา งดเว้นการโกหก การคดโกง การลักขโมย เพราะหากไม่งดเว้นก็จะกลายเป็นการเสแสร้งแกล้งทำเพียงเท่านั้น

4. ด้านมีความเชื่อมั่นในตนเอง หมายถึง ผู้นำที่แสดงถึงความมั่นใจ หรือความกล้าของบุคคลที่จะทำในสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้สำเร็จได้ตามที่ตนได้ตั้งใจไว้ แม้ว่าจะมีอุปสรรคก็ยังไม่ทำให้เกิดความย่อท้อ ยังคงสามารถทำสิ่งนั้นต่อไป โดยมีความมั่นใจว่าตนสามารถที่จะกระทำสิ่งนั้นให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความถูกต้อง

5. ด้านมีความรู้ในด้านบริหารงาน หมายถึง ผู้นำที่แสดงถึงความสามารถในการบริหารงาน โดยไม่มีความผิดพลาด สามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิชณุ เครืองาม (2554: 9) กล่าวว่า คุณลักษณะของผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่ผู้ตามรักใคร่ไว้ใจยอมรับ เชื่อฟังในความคิดเห็น ความเก่ง ความกล้า ความดี และความมีเสน่ห์ ผูกใจคน ไม่โกง มีสติปัญญา รู้เท่าทันคนอื่น แก้ไขปัญหาได้เก่ง ไม่โลภโมโหโสัน ไม่เห็นแก่พวกพ้อง

โสภณ วงษ์คงดี (2559: 20) กล่าวว่า คุณลักษณะของภาวะผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่มีสติปัญญาดี มีความฉลาดหลักแหลมในการวิเคราะห์ปัญหา มีความสนใจในเรื่องต่างๆ รอบตัว มีแรงกระตุ้นภายใน และมีแรงขับที่กระตุ้นให้ทำงานต่างๆ เกิดความสำเร็จ มีทัศนคติที่ดีทั้งต่อตนเอง ผู้อื่นและการทำงาน สามารถโน้มน้าวจิตใจผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาให้สามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ชอบที่จะนำผู้อื่นมากกว่าตาม มีความกระตือรือร้น พยายามทำงาน ให้สำเร็จแม้ว่าจะมีอุปสรรค และมีความมุ่งมั่นมุ่งมั่นที่ความสำเร็จของการทำงานและมีคุณธรรมจริยธรรมในการนำผู้อื่น

สรุปได้ว่า คุณลักษณะของภาวะผู้นำควรจะต้อง เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ การใช้ สติปัญญาเพื่อสร้างสรรค์ผลงานและการแก้ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในการปฏิบัติงานให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี มีอารมณ์ ที่มั่นคง เชื่อมั่นในตนเอง มีมารยาทของสังคม มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีศักยภาพในการทำงาน มีผลงานเชิงประจักษ์ มีความรับผิดชอบสูง เข้าไปมีส่วนร่วมกับองค์กรอื่นการปฏิบัติงานโดยมี จุดมุ่งหมายขององค์กรเป็นเป้าหมาย

ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในยุค COVID 19

พสุ เดชะรินทร์ (2564) กล่าวว่าคุณสมบัติสำคัญของผู้นำในช่วงโควิดนั้น จะเป็นคุณสมบัติที่เกี่ยวข้องกับ “คน” (หรือบุคลากรในองค์กร) เป็นหลัก เริ่มจากคุณสมบัติที่สำคัญ (แต่หลายครั้งอาจจะ ถูกละเลย) นั่นคือความโอบอ้อมอารี (Kindness) โควิดทำให้ชีวิตทุกคนได้รับผลกระทบไม่มากนักน้อย

และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่ไม่ได้วางแผนมาก่อน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวย่อมนำความเครียดมาสู่พนักงาน (ยังไม่นับความเครียดที่เกิดขึ้นจากความเสี่ยงในการติดโควิดอีก) ดังนั้น ในยุคที่ทุกคนต่างต้องปรับตัวและเครียดนั้น การที่ผู้นำสามารถแสดงออกและมีความจริงใจในเรื่องของความโอบอ้อมอารี ความเมตตา ความมีน้ำใจ ต่อลูกน้องในองค์กร จึงเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งถ้าองค์กรมีนโยบาย Work from Home ทำให้เจ้านาย ลูกน้อง เพื่อนร่วมงาน ไม่ได้มีโอกาสเข้ามาพบเจอ พูดคุยกัน ผู้นำยิ่งควรที่จะแสดงถึงความใส่ใจในสภาพจิตใจและความเป็นอยู่ของพนักงานมากขึ้น ท่านที่เป็นผู้นำและบุคลากรในองค์กรส่วนใหญ่ทำงานผ่านระบบทางไกลนั้น ลองถามตนเองว่า ได้มีพูดคุยสอบถาม แสดงออกถึงความห่วงใยต่อบุคลากรของตนเองบ้างหรือไม่ จริงอยู่ที่ผู้นำได้มีโอกาสเจอหน้าลูกน้องผ่านการประชุมทางระบบดิจิทัล แต่การประชุมออนไลน์นั้นมักจะเน้นประสิทธิภาพและไม่มีโอกาสที่ผู้นำจะแสดงถึงความห่วงใยของต่อลูกน้องแต่ละคนได้อย่างสะดวกเท่ากับเจอหน้ากันจริงๆ

วิเลิศ ภูริวัชร (2563) ได้ให้หลักคิด 5L และ 4s ทักษะที่ผู้นำในยุคโควิด-19 ต้องมี ดังนี้ Lean ผู้นำต้องทำให้องค์กรมีศักยภาพและตอบโจทย์ธุรกิจ ฝ่าโควิด-19 ด้วยการเป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพในทุกหน่วย ธุรกิจล้วนเสริมความสามารถขององค์กร ไม่มีส่วนประกอบใดที่ไม่พึงกั้นหรือเป็น Fat ขององค์กร ทุกองค์กรต้องปรับให้เกิด ความคล่องตัว เพราะบริบทต่างๆ ที่เกิดขึ้น และเปลี่ยนแปลงไป ทำให้องค์กรจำเป็นต้องปรับให้รอด ซึ่งไม่ใช่ทางเลือก แต่เป็นภาคบังคับสำหรับทุกองค์กรเพื่อไม่ต้องล้มหายตายจากไปในที่สุด

สุกศักดิ์ กฤษณามระ และ กานต์ชนก บุญสุภาพร (2563) ได้กล่าวว่าผู้นำยุคโควิด 19 ควรมีคุณลักษณะดังนี้

1. ใช้หัวใจและสมองในการนำพาองค์กรในช่วงวิกฤต ในช่วงวิกฤตผู้นำองค์กรควรมีความฉลาดทางอารมณ์และแสดงถึงความเห็นอกเห็นใจต่อทั้งพนักงานและลูกค้า เนื่องจากในช่วงเวลานี้ผู้คนไม่ได้ต้องการอะไรมากไปกว่าความปลอดภัยและการมีสุขภาพที่ดี ดังนั้นสิ่งสำคัญที่สุดคือ การดูแลพนักงานและลูกค้า อย่างไรก็ตาม การประคับประคองผลประกอบการของบริษัทยังเป็นอีกหนึ่งสิ่งที่สำคัญไม่แพ้กัน โดยในช่วงที่มีความไม่แน่นอนสูงนั้น ผู้นำองค์กรควรรวมอำนาจการตัดสินใจเพื่อความชัดเจน รวดเร็ว เพื่อให้สามารถตัดสินใจได้อย่างทันท่วงที นอกจากนี้การตัดสินใจและการดำเนินการทุกอย่างก้าวนั้นควรอยู่บนเป้าหมายหลักขององค์กรเสมอ

2. ทำให้องค์กรสามารถดำเนินงานไปได้อย่างต่อเนื่อง ในช่วงเวลานี้มักมีหลายสิ่งหลายอย่าง ที่เร่งด่วนประดังเข้ามา แต่ผู้นำองค์กรควรมุ่งเน้นไปที่สิ่งสำคัญที่สุด โดยการกำหนดลำดับความสำคัญของสิ่งต่างๆ อย่างชัดเจน นอกจากนี้จากการศึกษาขององค์กรที่ประสบความสำเร็จในการรับมือกับโรคระบาดในช่วงเวลาที่ผ่านมา พบว่าผู้นำองค์กรมีการรับมือโดยการการตั้งศูนย์สั่งการพิเศษ นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ และติดต่อสื่อสารกับลูกค้าอย่างสม่ำเสมอ

3. ให้ความสำคัญกับความรวดเร็วไม่ใช่ความสมบูรณ์แบบ เนื่องจากมีเหตุการณ์ฉุกเฉินเกิดขึ้นตลอดเวลา ผู้นำต้องตัดสินใจอย่างกล้าหาญและทันท่วงที ตลอดจนมีแผนฉุกเฉินเพื่อรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน ที่สำคัญการมีเป้าหมายที่ชัดเจนเป็นปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนให้ผู้น้ององค์กรสามารถตัดสินใจไม่อย่างรวดเร็วจนเกินไป แม้ว่าจะขาดข้อมูลที่ครบถ้วนก็ตาม ทั้งนี้อาจใช้ข้อมูลที่ใกล้เคียงมาทดแทนไปก่อน และเมื่อกลับสู่สถานการณ์ปกติ ควรมีการทบทวนและพัฒนาคุณภาพข้อมูลเพื่อนำมาใช้ในวิกฤตที่อาจเกิดขึ้นอีกครั้งในอนาคต

4. สร้างความเชื่อใจแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ความเชื่อใจในช่วงเวลาวิกฤตนี้เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งยวด ความเชื่อใจจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อมี 3 ปัจจัยรวมกัน ประกอบด้วย ความโปร่งใส หรือการสื่อสารอย่างตรงไปตรงมา ปัจจัยถัดมาคือความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียไม่ว่าจะเป็นลูกค้า คู่ค้า และพนักงาน ปัจจัยสุดท้ายคือการที่ผู้เกี่ยวข้องเชื่อว่าบริษัทจะทำตามสัญญาไว้อย่างแน่นอน ซึ่งความเชื่อใจนับเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องหันมาร่วมแรงร่วมใจกันในการเอาชนะอุปสรรคนั้นเอง

5. มองหาโอกาสเพื่อเตรียมพร้อมรับ New Normal ที่กำลังจะเกิดขึ้น ผู้น้ององค์กรควรหาจุดสมดุลระหว่างกลยุทธ์ระยะสั้นกับกลยุทธ์ระยะยาว หรือการเลือกที่จะลดต้นทุนบางอย่างเพื่ออยู่รอดในช่วงเศรษฐกิจหดตัวกับลงทุนสำหรับการเติบโตในอนาคต เนื่องจากโควิด-19 ที่เกิดขึ้นนี้ได้เข้ามาสร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง ทำให้หลายสิ่งเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เช่น การที่สภาวะแวดล้อมกดดันให้องค์กรจำเป็นต้องนำเทคโนโลยีมาใช้ ดังนั้นหากผู้น้ององค์กรมีแต่มุ่งความสนใจกับการดำเนินตามกลยุทธ์ระยะสั้น จนละเลยกลยุทธ์ระยะยาว อย่างลงทุนในเทคโนโลยีเพิ่มขึ้นหรือทำ Digital Transformation อาจทำให้ไม่สามารถสร้างการเติบโตได้อย่างเต็มที่ในช่วงเวลาถัดจากนี้

บทสรุป

ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง การบริหารงานภายในสถานศึกษาให้มีคุณภาพ สิ่งสำคัญที่สุดคือ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีการบริหารงาน ที่มีคุณภาพ พัฒนาดตนเองอยู่เสมอ มีภาวะผู้นำด้านความเปลี่ยนแปลงปรับเปลี่ยนสร้างสรรค์ มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ริเริ่ม สร้างนวัตกรรม นำวิธีการใหม่ๆ มาพัฒนาปรับปรุงสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพเพื่อนำไปพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ผู้บริหารจึงต้องมีภาวะผู้นำในการบริหารงาน บริหารคน เพื่อให้สถานศึกษามีประสิทธิภาพ บุคลากร ครู นักเรียนมีคุณภาพ มีการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม การบริหารสถานศึกษาในสถานการณ์วิกฤตไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-

19) ผู้บริหารจำเป็นต้องนำเทคนิคและวิธีการต่างๆ โดยเฉพาะการเป็นผู้นำตามสถานการณ์เพื่อให้ทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครองและบุคลากรของสถานศึกษา ต้องปรับตัวกับการใช้ชีวิตวิถีใหม่ “New Normal” เน้นการปฏิบัติภายใต้มาตรการการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 อย่างเคร่งครัด เพื่อให้สถานศึกษาเป็นสถานที่ที่ปลอดภัยจากโรคโควิด 19 ส่งผลให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพและปลอดภัยจากโรค และส่งเสริมให้มีการใช้เทคโนโลยีผ่านอินเทอร์เน็ตมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อที่จะสื่อสารกับนักเรียนที่อยู่บ้านให้มีสภาพการเรียนการสอนที่เหมือนกับในโรงเรียนจริงๆ และผู้บริหารสถานศึกษาต้องมุ่งเน้นการใช้สื่อการสอนที่ทันสมัย เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา (Anytime Anywhere) โดยนำเทคโนโลยีมาใช้ควบคู่กับการปฏิบัติจริง (Active Learning) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้รวดเร็วเอื้อต่อการเรียนรู้การค้นคว้า และนักเรียนจะสามารถใช้เทคโนโลยีได้ตลอดเวลา อันจะนำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กันยา สรรพกิจโกศล. (2558). *รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำสู่โลกสากลของผู้บริหารบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมส่งออกอาหารของประเทศไทย*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- กัมพล อติกร. (2551). *ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนตามการรับรู้และความคาดหวังของครู*. สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปาง เขต 1. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.
- เกรียงศักดิ์ วงศ์รัตน์. (2557). *รูปแบบพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- โชษิตา ศิริมัน. (2564). *ทักษะการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารในภาวะวิกฤตโควิด-19 ของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 31*. สืบค้นเมื่อ 8 กรกฎาคม 2564, จาก http://journal.nmc.ac.th/th/admin/Journal/2564Vol14No1_39.pdf
- ทวีภรณ์ วรชิน. (2559). *รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา*. สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- นิทัศน์ ศิริโชติรัตน์. (2559). *หลักการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ 21*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- เนตร์พัฒนา ยาวีราช. (2552). *ภาวะผู้นำและผู้นำเชิงกลยุทธ์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัชราภรณ์ ดวงชื่น.(2563). *การบริหารจัดการศึกษารับความปกติใหม่หลังวิกฤตโควิด-19*. สืบค้นเมื่อ 25 กรกฎาคม 2564, จาก <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jam/article/view/243660>.
- ภาวดี อนันต์นาวิ. (2551). *หลักการแนวคิด ทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ : มนตรี.
- พลุ เดชะรินทร์.(2564). “ผู้นำที่ต้องการในยุคโควิด ควรเป็นอย่างไร”. สืบค้นเมื่อ 27 กรกฎาคม 2564, จาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/921804>
- วิเลิศ ภูริวัชร. (2563). “ทักษะผู้นำ ฝ่า Covid-19 DOs & DON'Ts”. สืบค้นเมื่อ 27 กรกฎาคม 2564, จาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/880785>.
- รัตนา กาญจนพันธุ์. (2563). *การบริหารสถานศึกษาในสถานการณ์วิกฤตไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)*. สืบค้นเมื่อ 20 กรกฎาคม 2564, <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phdssj/article/download/248365/168949/>.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2550). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย*. สืบค้นเมื่อ 20 กรกฎาคม 2564, จาก <http://www.ombudsman.go.th/10/documents/law/Constitution2550.pdf>
- วิษณุ เครืองาม. (2554). *เล่าเรื่องผู้นำ*. กรุงเทพฯ : มติชน.
- สัมฤทธิ์ กางเพ็ง และประยุทธ ชูสอน. (2557). *ภาวะผู้นำแบบโลกาภิวัตน์: แนวคิดและการวิจัย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. ขอนแก่น: คลังน่านาวิทยา.

